

Foto Paulin, Jesenice

Uroš Župančič:

Visoka Ponca pozimi

Vedno me vabi mogočna rajda skal, strmih sten in nazobčanih grebenov, ki oklepa najlepšo dolino naših gora. Bralci poreko: »Župančič piše venomer o Planici, samo o Planici.« Res in skoraj ne more biti drugače; saj me je posebno zadnja leta ta dolina tako priklenila nase, da se skoraj vsa moja planinska pota pričenjajo ali končajo v Planici. Ni mi žal za to in upam, da mi tudi ne bo. Poznam jo dodobra, prehodil sem že skoraj vse robe okoli nje, pa na vsaki poti najdem kaj novega, odkrivam kak del njenih bogatih skrivnosti v stenah, goličavah, temnih grapah in na solčnih grebenih. Prepričan sem pa, da ne bom odkril vseh, naj jo še toliko obhodim. Prija mi to romanje po Planici, rad gledam z višin na rojstno vas, rad se spominjam srečnih dni začetkov svojega planinstva in let svoje prve mladosti.

Nekoč je bilo — prav majhen sem še bil, ko sva se s pokojno mamo zakasnila na nočnem izprehodu. Bil je lep, hladen večer. Gore so bile pobeljene z novim snegom. Na temnem nebu so trepetale zvezde pred mrazom. Tam izza Cipernika nekje pa je zasnežene vrhove gorá obsvetljeval polni mesec. Stene in grape so se temno risale med ožarjenimi robmi, grebeni sami pa so se ko srebrni diademi dvigali visoko pod zvezdnato nebo in risali nad dolino bajno sliko. Nazobčani greben mogočne Ponce se mi je ta večer za vedno vtisnil v hrepenenje — do izpolnitve v zadnji zimi. Mama mi je takrat pravila, da

se gori v pečeh Ponce včasih zablíšče srebrni zakladi belih žen. Bele žene so pregnali ljudje, za spomin na domovanje pa so pustile zgoraj zaklade, ki se svetijo najlepše v gorski zimi v mesečini. Verno sem poslušal mamo. Ko so leta potekla, nisem več hrepené veroval v srebrne zaklade belih žen. Vabili so me zakladi gorá, želel sem si pravih doživetij v domačih gorah. Kolikokrat mi je stala pred očmi zasnežena Ponca! S hrepenenjem sem jo gledal nad seboj lesketajočo se v novem snegu, kolikokrat se mi je zavila v meglo in oblake, pa zopet bila ožarjena v žarkem solncu!

Nekaj let sem hodil okoli Ponce — sam sem si hotel utreti pot tja gor — ves ponižen, a vedno pripravljen, da jo v ugodni priliki resno naskočim. Pa ni mi bila dana prilika. Zaman sem pregazil in presmučal snegove Gruntov, Vrate, Ovčje strani in Mokrega potoka. Zapriseženi lovci so me imeli že na sumu, da hodim med obilno čredo gamsov po prepovedan plen. Vsako zimo sem Ponco božal, ona pa je bila nepristopna, češ: »Ne dobiš me zlahka!« S posebnim poželenjem sem ogledoval severni greben Ponce, koval iz leta v leto načrte, hodil sem in se vračal, vedno z novimi dognanji in vsikdar z obljubo: »Pa drugič, ko se spoprimeva bolj zares!« Ponca pa bo bolj sprejemljiva za obiske, ker bo v bornem človeku videla več sile in volje. »Prav je tako, Ponca! Ne vdaj se vsakomur in ne vsikdar — le onemu pdaj roko, ki je pripravljen in ve, da je zmaga vredna tem več, čim težje je priborjena. Kdor resno kaj hoče, najde vedno izhod!«

Dovolj je bilo gazi in smučin; z vsako sem se naučil nekaj. Lansko leto 12. februarja so snežne prilike kazale, da bom do skal prišel po sreču. Daleč nekje je bil še dan. Pod okovankami je škripal trd sneg. Naglo sem pridobival na višini skozi gozd levo ob veliki skakalnici. Na Gruntih sem delal sled v prst debeli sneg na zmrzli podlagi. Pot sem si utiral skozi mlado bukovje, ki ga je sneg pripognil k tlom. Veselil sem se, da bom brez večjega napora prišel spočit gor na greben. Bil sem dobre volje. Dobro razpoložen človek pa premaga mnogo več nego oni, ki pride do težavnih mest že ves izčrpan od dolinske hoje. Gori nekje pri zadnjih, redkih macesnih in borovcih na zgornjem Gruntu sem se ustavil in pozdravil solnce, ki je zlato pordečilo vzhodno obzorje. Dovolj visoko sem že bil. Jutro je bilo nebeško sveže in prikladno za opazovanje, kako se v hribih dela dan. Lahko bi se odpočil, a počitka si v svojih potih ne dam, dokler nimam vsega najtežjega za seboj. V grapah in žlebovih je vladala še tema; modro so se ti črtali v obžarjeno belino. Pospešil sem korak k poševnemu ozebniku, ki sem si ga že na prejšnjih pohodih izbral za pristop na greben.

Z Vrate pozimi ne prideš nikamor; veter tam neusmiljeno brije in zamete vse borne razčlembе. Tam pa, kjer se poleti pristopa na greben, se pozimi ne da: zgornji pristop je strmo zasnežen in izpostavljen nad grapo, to sem že izkusil. Zato danes poskusim v sredi skozi poševni žleb. Tu me je sprejel prijetni vonj skal. Izbral sem si najboljšo pot. Lepo je iti skozi žleb navzgor, sekati stopinje v trdi sneg, tesno ob sebi levo in desno pa čutiti prijazno bližino temnih,

vlačnih skal. Tik nad seboj sem gledal obok modrega neba, ki se je dotikal zasneženega grebena. Skozi ozebničnik sem naglo in brez težav pristopil na greben. Mogočno mi je dahnila nasproti Zajezerska dolina. Globoko pod seboj je zeleno jezero sredi temnih gozdov. Mangrt pa si je poveznil kučmo oblakov in meglá prav na ramena. Nič kaj prida ni obetalo ozračje na tej strani grebena; zapadni gorski velikani so bili zaviti v oblake, ki jih je gual veter od juga, še valčki na gladini jezera so trepetali pred nevihto. Krplje sem pustil na grebenu, dereze so zahreščale po poledenelem in od vetra strjenem snegu. S škrbine sem napredoval navzgor levo po grebenu. Šlo je do skalnega grebenskega skoka; niti poleti se ga nisem nikoli lotil! Umaknil sem se v desno po prilični snežni strmini proti grapi, ki poleti nudi najlažji pristop. Grapa je bila v senci ledeno mrzla in ni dajala izgleda za uspeh. Leve peči so me iz daljave vabile. Premamile so me. Strmo sem se prikopal navzgor skozi suh, sipek sneg do skal. Skozi žlebič sem hotel izplezati navzgor v skale. Oklestil sem s cepinom ledene krnclje in očistil prijeme snega. Povzpел sem se navzgor, na tveganih stopih sem zaman iskal višjih prijemov. Le nerad sem opustil namero.

Sestopil sem znova v grapo. Po plaznici sem prišel do skale z ledenim oklepom; oklestil sem led, a skala pod njim je bila zlizana in gladka. Prestopil sem na levo iz plaznice v globok sneg. Stopi so bili mehki in čestokrat so dereze razile po skali; nekaj stopov me je še ločilo od levih robnih skal strmega žleba. Hlastno sem se oprijel žive skale; kajti na dnu žleba se mi je zablščal nasproti pravi modri led. Lahko se pride tu preko poleti, danes pa mi je led v nekaj metrih višine živo pognal kri po žilah in oznojil čelo. Mar naj se tu umaknem? Ne, danes ne odneham! Danes nisem prišel v goro po zavetja in usmiljenja... Prišel sem sekati stopinje in kopati prijeme. Cepin je opravil delo temeljito; s hrbtom sem se oprl v leve skale — tako sem lovil ravnotežje. Ledeni krnclji so leteli mimo glave in padali spočetka neslišno v sneg, višje zgoraj pa so cingljali navzdol po ledu. Uvidel sem, da se gora zopet brani, se bojuje z menoj, da me plaši in udarja. Ne boš! Danes sem pripravljen!

Saj sta velikokrat samo pogum in volja oni sili, ki pripomoreta k uspehu: šlo bo in mora iti! Cepin je sekal, jaz pa sem se gvozdil in se dvigal stop za stopom. Med delom se mi je pri zamahu pretrgala premična zanka na cepinu; prav toliko, da sem dobrega pomagaja še obdržal v roki! Slaba bi mi predla, ako bi od tu, kjer mi je najbolj potreben, odletel v globino. Ustrašil sem se — razločno sem čutil, kako so mi rosne kaplje ledenele na obrazu in padale na sneg. Tesneje sem oprijel cepin in previdneje sekal — sekal in kopal. V tem položaju popravljati pokvaro se mi ni dalo. Spoznal sem, da je led dobro orožje gore pozimi, a resen naskakovalec se ga ne ustraši. Planinec v ledu ne sme biti akrobat; ne sme preveč tvegati. Previdno sem kopal stopinje v ledeno pot. Levo in desno so z grebenov visele ledene opasti. Preril sem se končno skozi led navzgor; v globokem snegu sem si utrdil stop. Zdaj sem namestil novo zanko na cepin. Dolgo pa nisem obstal, nemiren sem sredi dela in

radovednost me žene neugnano dalje. Po globokem snegu, ki je zdržljivo ležal v strmini, sem si zgazil pot navzgor do previsnih skal — dalje ni šlo. Nova zapreka: ustavil sem se, se ozrl okoli, iskajoč izhoda. Gledal sem spodaj skale, kjer sem bil prvič poskusil. Hvala Bogu, da so me skale odbile že takoj spodaj — včasih imam tudi srečo: čeprav bi se dvignil preko prvega previsa, bi dalje valjda ne dobil prehoda. Zdaj velja resno premisliti. Vse okoli mene mi je žugalo in mi zapiralo nadaljnjo pot. Dasi je bil sneg visoko nameten pod preveso, ga je bilo premalo, da bi izplezal preko. Nekaj metrov strmine, v kateri je ležal suh sneg, me je ločilo od grebenčka, preko katerega poleti vodi smer. Le malo metrov je bilo do tja: tja sem se moral prikopati. Tvegano je šlo proti desni korak za korakom. Čistil, tipal in iskal sem s cepinom, a vedno sem prišel do plošč. Dereze so skozi sipek sneg spodrsavale na strmih ploščah. Zanesljivega koraka ni bilo. Težo telesa sem prenesel na roke. Vsaka preobtežitev noge je zrušila že itak opolzki stop. Premišljeno sem prenašal težo in lovil ravnotežje od stopa do stopa. Zdelo se mi je, da sem za to prečitev porabil silno dolgo časa. Odleglo mi je šele, ko sem se trdno vsedel na greben.

Od tu dalje se greben dvigne in prav po njem vodi poletni skozi kaminček smer. Greben je bil v južni strani z ivjem in ledom prevlečen in okrašen tako enakomerno, da ni bilo videti razčlemb, v levo pa je kratka stenica prevesno visela nad pristopnim žlebom. Od daleč so prihajali oblaki, preko Zagač in Hude škrbine so se valile megle ko slapovi. Tudi iz doline same so se jele dvigati meglice, prav nizko nekje jih je obsejalo solnce skozi grebensko škrbino. Tu na grebenu pa je bilo hladno in veter se je jel upirati v skale. Greben dalje se je strmo bočil pred menoj. Slaba pot se mi je obetala, bila pa je ta pot skozi grebenski kamin edini izhod. Začel sem se zaskrbljivo ozirati na vse strani. V kaminu se je bliščal led, skale naokoli so bile vse v ivju, večkrat sem se ozrl navzdol in pogled se je izgubljal nizko v grapi. Tudi ta izhod me je še plašil — okleval sem. Zdelo se mi je, da sem ujetnik gore.

Ni pa prav, če se človek ustavi sredi zagona, in slabo je, če začne premišljevati o svoji ničevnosti. Dolgotrajno ogledovanje in premišljevanje še ni rodilo uspeha na težavnem mestu, pač pa velikokrat odpoved človeške nemoči pred goro. Ne dajmo časa notranjosti za premišljevanje! Zato delajmo ture v poletju, le s kratkimi postanki, potrebnimi za jasno odločitev na težkih mestih! Mladostni polet naj ne bo zadržan. Tak način rodi uspehe. Treba je v takih primerih včasih res nekaj tvegati, toda čestokrat je tveganje edini izhod iz položaja. Alpinist mora računati tudi s srečo in zaupati vanjo. Nikdar pa ne sme »cagati«; kajti to bi moglo pomeniti bližnjo nesrečo.

Iz premišljevanja me je vzdramil mrzel val, započeto delo je treba dokončati. — Krepko sem zatajil strah in mraz, ki je silil pod obleko, in utrujenost, ki je nastopila. Odločno sem stopil do izbočenega grebena, se oprijel ledenih skal in se zagozdil v kamin. Počasi in oprezno sem napredoval; prehiteti se tu ne da niti korak — naglica večkrat poruši še ono, kar smo si priborili. Pridobival sem na

višini. Visoko v poledenelih skalah dobi človek spoštovanje do narave. Na desni so se iz Zajezera po skalah začele plaziti vlažne megle prav do grebena. Preril sem se do vrhnje snežne kučme; v desno jo obiti mi ni bilo mogoče, na levo je vodila pod njo slabo razčlenjena skala na lažje mesto na ravnem grebenu. Cepin sem zasadil v globoki sneg, dereze pa so iskale razčlemb za borne štope. Tudi to tvegano prečnico sem kmalu pustil za seboj: stal sem na vrhu grebena. Pred menoj se je raztegnil greben, poln opasti in snežnih stolpov, proti vrhu Ponce. Užitek nihanja po zračnem snežnem grebenu, po opastih ali pod njimi je res edinstven. To je kakor potovanje med dobrim in slabim, in človek uvidi, da je na svetu le dvoje: eno, ki nudi, in drugo, ki grozi. Po planjah rajde gora od Ponc preko Struga do Vevnice so se od juga prihuljeno vlačile megle proti grebenu. Levo v Planici in na gorah proti Triglavu pa je sijalo solnce.

Kmalu sem dosegel vrh; končano je bilo moje mladostno potovanje; bil sem srečen: po takem uspehu se človek veseli življenja! Ni pa glavno, da sem ga dosegel, ampak, kako sem ga dosegel. Večkrat grem na goro zgolj zaradi spoznanja, da li sem še zmožen se bojevati z goro in z naravo v njej. Na gorskih potih se mora človek znati boriti, a mora znati biti tudi previden. Ostalo delo ima za cilj zadovoljstvo, pot pa, ki nudi zapreko, ustvarja dvojno zadovoljstvo. Zato mi, ki smo si na takih potih mnogokrat rešili življenje, živimo ob tej priborjeni zmagi dvakrat radi.

Vetrovi so vrtinčili megle in oblake nad vrhovi in jih gnali vedno bliže meni in preko grebenov. Poslovil sem se od vrha, pozdravil rojstno vas, globoko v Planici pa sem na ledini videl majhne, temne pike: ljudi, ki so hiteli goram nasproti. Oblaki so me silili k naglici. Hitro in brezskrbno sestopam po znanih potih; lepa je zavest, da se vračam z zmago! Ravni stolpičasti greben sem pustil kmalu za seboj, presekal sem nekaj sneženih kučem, ki so visele s stolpov, in jih spustil nekaj na jezersko stran, nekaj se jih je zvalilo proti Planici. Grebenski kamin me ni uplašil niti malo; sipek sneg v žlebu me ni zadrževal. V spodnjem ledenem žlebiču nisem iskal vsekanih stopov, led pa mi je služil za spodrska. Kaj hitro sem bil pri krpjah. Skozi vstop in žleb sem veselo zavriskal, se vsedel in zarisal za seboj globoko brazdo. Vračal sem se z lepimi vtisi; tale Ponca, ki mi je toliko let kljubovala, mi je zdaj veliko bolj ugajala, nego ona, ki jo imam doma vso mirno in spokojno — v okviru. Za menoj so se valili oblaki, objeli in zakrili so mogočno goro, kakor bi hoteli lepo doživeto pot hraniti samo meni. Mari ni tako prav? Kdor hoče uživati, naj se potrudi do doživetja! Pozneje sem to turo še čestokrat v mislih ponovil; severni greben in mogočni vrh Ponce zaslužita, da jih pozimi ponovno obišeš. V spominu seveda jih nosiš vedno.

Podolž preko Mont Blanca

Nekaj težjih alpskih tur je bilo za nami. Posebno ona zadnja na Grandes Jorasses je naše moči tako izčrpala, da smo kljub lepemu vremenu sklenili en dan počivati v Courmayeuru.

Trikratni zajtrk, dvakratno kosilo in dvakratna večerja, to je bil proračun tega dne. Zvečer smo si nakupili raznih stvari za novo turo ter nosili vedno znova razne zavitke tajinstveno po promenadi v svoj hotel. Slično kakor v Zermattu vidiš tu zvečer alpiniste iz vseh delov sveta na edini cesti. Iz hotelov slišiš godbe pozno v noč — saj je v Courmayeru v glavni seziji stalno vse do zadnjega kotička zasedeno. Nam ni bilo prav nič za koncerte in ples. Že ob osmih smo začeli v posteljah zbirati prepotrebne nove moči.

Drugi dan nas je zjutraj potegnil avto ob najlepšem vremenu skozi divno dolino Veni proti francoski meji. Leto prej smo peš hodili tod; vendar se nismo mogli nagledati te pravljичne alpske pokrajine. Impozantni Peuterey-greben — najdaljši, najvišji in najnevarnejši v Alpah, se dviga iz zelene doline in zraste kakor pot v nebo iz orjaških ledenikov v blazni strmini preko Aiguille Noire de Peuterey, les Dames Anglaises in Aiguille Blanche de Peuterey do najvišje ledene točke Evrope — do kralja Mont Blanca. Nič čudnega ni, če tu pozabiš gledati na druge, morda še svetlejše točke tega razgleda: na Grandes Jorasses, Dént Géant, Mont Brouillard in na vse ogromne ledenike. Ta klasični greben, greben vseh grebenov, omamlja uboge oči vedno znova.

V Visaille se je naš avto vrnil. Ker teče tam blizu državna meja, smo se morali legitimirati. Zaradi vojaške cone je tam vsako fotografiranje strogo prepovedano.

Pred nami je bila ta dan naporna šesturna hoja. Za Mont Blanc skupino je šest ur seveda malenkost; saj so na tem ogromnem terenu osemnajst- in še večurne ture na dnevnem redu. To smo vedeli prav dobro iz prejšnjih let, zato smo ta dan kljub hoji smatrali še vedno kot nekak počitek. Vsak izmed nas petih je že mislil vnaprej na dolgo turo, ki nas je čakala drugi dan. Vedeli smo dobro, da bo ta »visokoalpinska promenada« preko vseh štiritisočakov te skupine trajala tako nekako osemnajst ur kar venem; in vsak je imel temu primerno svoje skrbi. Težko natovorjeni, smo jo mahali v vročini po dolini navzgor do Lac Combal na koncu ledenika Miage italien. Govorili smo malo in še takrat bolj nervozno.

Ogromni Miage ledenik je v teku tisoč in tisoč let nanosil dol do Lac Combala ogromne množine proda. Cele gore tvorijo grobljo; po njenemrodu smo si iskali pota gor do spodnjega dela ledenika. Nov svet se odpira pred nami, ko krenemo v to divno ledeniško dolino. Ure in ure hodimo po ledeniku, deloma porodu, deloma po ledu, največ pa po mrzli vodi — počasi navzgor. Na stotine potočkov teče po svetlomodrem ledu proti jugu, iz temnih ledeniških razpok slišimo šumenje vodopadov.

Foto I. Tavčar

Na Veliki planini

Foto inž. Lavrenčič — Pelikan
Pogled izpred Cabane du Dôme na Miage ledenik. V ozadju Ruilor skupina

Levo in desno bobnijo plazovi in drvijo po ledenih stenah Aiguille de Trélatête več kakor dva tisoč metrov bliskovito navzdol. Petit Mont Blanc in Tête Carrée pošiljata vedno znova cele salve kamenja in leda, da odmev nikakor ne pride do počitka. Proti koncu, po petem kilometru, postane ledenik bolj strm. Široke razpoke preskačemo oprezno. Končno le stopimo zopet na suho ter najdemo v skalah nemarkirano malo stezico, ki vodi do Cabane du Dôme. Ker poti v Mont Blanc-skupini sploh niso markirane in ker tam kažipotov ne poznajo, je treba pred vsako turo dobro proučiti zadevno literaturo in specialko. (»La Chaîne du Mont Blanc. X. Imfeld-Louis Kurz« — 1/50.000 — 1929.)

Tu smo dolgo počivali ter zmanjšali zalogo jestvin za polovico. Najprej je šlo potem tako strmo proti Aiguilles Grises navzgor, da smo včasih kar pogrešali plezalk. Večinoma po skalah, pozneje pa po strmem snežišču, smo pridobili hitro na višini. Že smo videli malo koč in že smo slišali, kako nam je vriskal oskrbnik v pozdrav. Nismo odgovorili; preveč so nas tiščali petnajstkilogramski nahrbtniki in prevroče je sijalo sonce.

Koča Dôme (Rifugio Gonella — 3120 m) je last Torinske sekcije C. A. I. in leži visoko nad desnim bregom ledenika Dôme. Prostora ima za 32 oseb in je poleti šestdeset dni oskrbovana. Znotraj je tako ozka, vijugasta in nizka, da se nam je tu zdela slična podmornici.

Mali, grbasti oskrbnik iz Courmayera je svojevrsten šaljiv tip. Njegov ponos je izvrstna kuhinja in snažnost. Nisem še videl tako snažne kočee v Alpah v taki višini in tudi ne tako vestnega in veselega oskrbnika.

Boris je pred kočoo fotografiral, ostali smo z daljnogledom pregledali traso na Dôme-ledeniku za vzpon. Takoj smo si bili na jasnem, da zaradi obilnih odprtih razpok in visečih serakov naloga za drugi dan gor do Col de Bionnassay ne bo preveč enostavna.

Kasneje sta še prispela dva Italijana z vodnikom, namenjena drugi dan prav tako na Mont Blanc. Večerjali smo izdatno, pri čemer nismo na večernem listu izpustili niti vrstice. Celo »Cinzano« je pomagal zaokrožiti mali računček tam gori nad tri tisoč metri. Preden smo se spravili na skupno ležišče, smo skrbno pripravili vse za nočni odhod: vrvi, svetilke, zimsko perilo, dereze in drugo. Z namenom, da si prihranimo pred odhodom vsako dragoceno minuto, smo privezali dereze že kar na čevlje in napravili na vrvi točno odmerjene zanke. Določili smo še vrstni red hoje in čas odhoda.

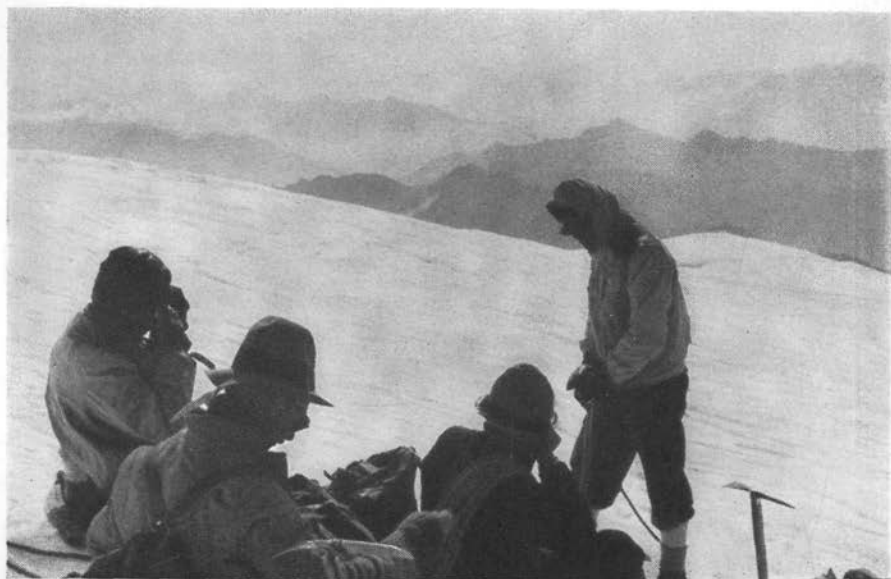
Ob osmih že ležimo. Zunaj je še dan in solnce boža poslednjič vrhove ledenih orjakov. Zadnji ledeni plazovi ropotajo v že temno dolino — potem je mir.

Ob eni je drdrala budilka oskrbnika in nas zbudila. Še pet minut — še tri — še ena — potem že pride možiček v temi po nas. »Avanti, signori! Fa bel tempo!« Kakor elektrizirani planemo kvišku. Sedaj velja! Po vojaško smo v kratkem času gotovi. V kuhinji lovimo še nekaj toplote in hitro izpijemo pripravljene čaj. Molče in napol zaspani se v koči privežemo in še enkrat kritično pregledujemo opremo, medtem ko nam voščil oskrbnik srečno pot, isti oskrbnik, ki je že večkrat zaman čakal na povratek drugih alpinistov...

Ob pol dveh zapustimo zavetišče. Dereze in cepini zvenijo v mrzlo, čudovito, temno noč. Najprej po produ, kasneje po trdem snegu in končno po ledu hodimo previdno navzgor. Luč svetilk bajno odskakuje od ledenih robov razpok, ki se vsepovsod odpirajo ko ogromna žrela. Daleč pod nami si išče italijanska partija svojo pot okoli razpok. Vedno bolj zaostajajo, dokler ne vidimo več njihove luči.

To leto je bil ledenik zaradi suhe pomladi v posebno slabem stanju: mreža razpok je bila na prelomih od brega do brega na ozko in brez sistema razpredena. Nekatere široke razpoke nam delajo skrbi. V temi ne najdemo vedno najožjega mesta za preskok in večkrat zdrkne cepin do polovice v temno votlino. Govorimo malo in to samo, kadar res ne gre brez besed. Sicer je pa itak vsak na svojem mestu. Saj smo bili na podvigu, ki smo o njem toliko prej že govorili doma, o katerem smo toliko čitali v alpski literaturi.

Tu pa tam se svetlika še kaka zvezda; tudi te ugašajo, ko postaja dan svetlejši. Solnce vzhaja in obžarja nebo tako močno, da se nam zdi ko morje plamenov. Takrat že stojimo visoko nad Glacier de Bionnassay italien gori na Col de Bionnassay. Po dobesedno ko nož ostrem ledenem grebenu si vgrebajo naše Eckenstein-dereze

Na vrhu Mont Blanca

Foto A. Kopinšek – Pelikan

stopinje. Proti severu sega pogled devetsto metrov navpično v globino do prvih zelenih ledeniških razpok; slično je proti jugu. Na tem grebenu je silen vihar že odnesel cele partije v večnost. Mi imamo srečo: zrak je čist in brez vetra. Malo že čutimo višino v glavi. Moj prijatelj signalizira po vrvi vedno znova energično svoj: »Stoj!« Ker so pa tovariši že daleč spredaj, nočem tega znaka vselej pravilno razumeti in vlečem pogumno naprej. Točno ob petih stojimo na vrhu Dôme du Goûter (4303 m) in dvajset minut kasneje doli na Col du Goûter (4240 m). Sedaj sem bil tako rekoč že na domačih tleh; kajti tod sem hodil prej že trikrat gor iz Chamonixa. Še dobrih sto metrov, pa stojimo pred observatorijem Vallot (4362 m). Vstop je planincem prepovedan, edino bolniki uživajo tu gori še milost. Sicer je koča itak natrpano polna. Inženirji in delavci, ki gradijo novo Vallot-kočo na prostoru prejšnje stare, delajo notri in montirajo posamezne numerirane dele. Posebnost te nove visokalpinske stavbe, ki je bila razstavljena leto prej na pariški svetovni razstavi, je njena kovinska sestava.

Počivali smo samo malo, potem pa premraženi naskočili zadnji del do vrha. Tu, po tako zvani »strehi Evrope«, prevzamem jaz vodstvo. Po globoko izhojenih stopinjah takoj spoznaš, da hodiš tu po normalni varianti, ki vodi iz Francije na Mont Blanc. Srečamo turiste, ki se vračajo z vrha. Do nosu zamotani se zdijo kakor žive mumije. Nekateri so blede in posebno dame tako izmučene, da jih vodniki dobesedno vlačijo. Kar v petih jezikih si voščimo dober dan in srečno pot. Kmalu smo na Bosses, kjer čakamo tovariše.

Foto inž. Lavrenčič — Pelikan
Aiguilles de Chamonix in Mer de Glace

Počivamo vedno bolj pogosto ter lovimo zrak kakor ribe na suhem. Končno le stojimo na vrhu — na Mont Blancu (4810 m). Že sedimo ali ležimo nepremično na snegu široke kope. Edino oči krožijo v daljavo. Krog nas je morje vrhov! Naravnost pod nami — 3800 metrov nižje — ležita francoski Chamonix in italijanski Courmayeur. Daleč tam v nižinski megli leži Ženeva — 4500 m nižje. Gledamo znane velikane od Matterhorna in Monte Rose pa tja do Aiguille de Bionnassay. Gledamo ledenike, neznane reke, doline in mesta; vidimo na stotine neznanih vrhov s te najvišje točke Evrope — vse v ptičji perspektivi. Bil je prekrasen dan brez vetra. Ni mogoče opisati vsega tega in tudi kaj bi našteval gola imena: preveč lepote je za teh borih dvajset minut, preveč za naše uboge oči.

Slikali smo panoramo, potem pa začeli s sestopom proti Mont Maudit, po nam tujem terenu. Najprej je šlo brez težkoč po novem snegu nekako sto metrov navzdol. Hitro smo na Petits Mulets (4690 metrov) in kmalu na Rochers Rouges (4580 m). Beli štitisočaki okrog nas so žareli v srebrnem sijaju. Nebo je bilo brez oblakov. Edino plazovi, ki so nekje hrumé bobneli, so motili veličastni mir te divne pokrajine.

Kaj kmalu smo dohiteli tri partije, dve francoski in eno angleško. Počivali so na malem platoju pod Mont Blancom, ali bolje rečeno, čakali so, da bi mi prevzeli vodstvo, kar je v tem primeru pomenilo sekanje ledenih stopinj. Na strmem, toda širokem grebenu Mur de la Côte, kjer je veter odnesel prejšnje dneve zapadli sneg, smo potem napredovali le počasi. Cepini so peli in pripravljali solidno pot de-

rezam. Za nami so se spustili Francozi in si skrbno še povečavali naše stopinje. Pri tem delu so nam pošiljali od zgoraj ledene kepe in včasih kar cele plošče tega trdega materiala. Ker se nismo mogli izogibati, smo nekaj časa s kepami igrali nekak tenis, končno pa le prosili, da bi s serviranjem malo počakali.

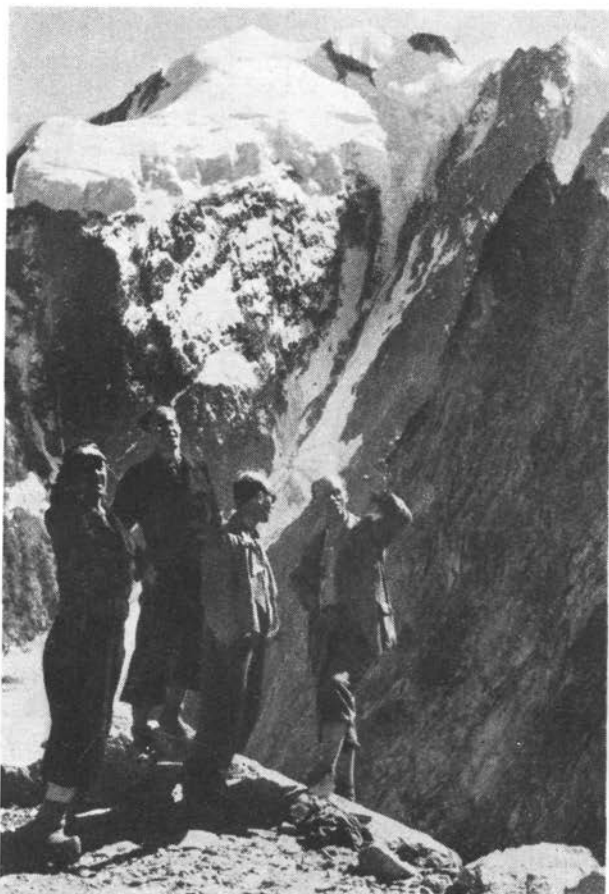

Foto inž.
Lavrenčič
— Pelikan

Aiguille de Trélatête izpred Rifugio Gonella

Strmi Mur de la Côte leži za nami. Počivamo pet minut nad Corridorom, potem nadaljujemo pot. Skoraj po ravnem Col de la Brenva korakamo do severozahodnega grebena Mont Maudita, tik pod njegov vrh (4471 m). Dobro nam je znano, kaj nas čaka na severni steni tega belega kolosa: najtežji, 45 in še več stopinj strmi del vse ture. Že smo na robu malega sedla in pogled zdrči v ledeno globino. Dobro, da smo bili tri dni prej na Grandes Jorasses; sicer bi sploh ne verjeli, da so take dolge, gladke stene prehodne. Gledamo in ugibamo — toda ni časa za predavanja. Spuščamo Borisa kot prvega po vrvi počasi navzdol.

»Halo! Kako gre? Kako stojiš?« vprašam dol. Medtem ko seka v led nov prijem tudi za roko, odgovori: »Kar tiho bodi — sem že bolje stal svoje dni!« Jaz grem kot zadnji in že lezemo vsi skrajno previdno navzdol. Vsak pazi napeto na drugega in vsak cepin je pravilno zasidran. Imamo občutek, kakor da bi bili prilepljeni na to mrzlo steno in niti misliti ne smemo na morebitne plazove.

Prva francoska partija čaka gori na sedelcu in posmatra pazljivo naš sestop. Od solnca ožgana gospodična poškili večkrat izza ledene ogle dol in vpraša :»Bo šlo — messieurs?« »Brez skrbi, mademoiselle,« odgovorim; »saj smo do leta 1975 življenjsko zavarovani!« Vsi se smejimo, pa nobeden menda prav iz srca. Sredi stene, ravno na najbolj strmem delu, se nahaja široka, poševna razpoka. To je glavna zapreka na tej turi, ki povzroča vsem alpinistom toliko skrbi. Navzdol premagaš to mesto še nekako, gor grede pa je prehod marsikatero leto sploh neizvedljiv. (Louis Kurz: Guide de la Chaîne du Mont Blanc, 1935, 361.)

Boris si ogleda spodaj na kraju samem položaj. »Pozor!« že frči v elegantnem loku preko razpoke ter pristane kakor prilepljen na drugem, šest metrov nižjem robu. Toda smola! Pri tem si izvine nogo v levem kolenu, tako da komaj in komaj šepa naprej. Pri drugih gre gladko. Seveda ne tako enostavno, kakor se piše. Treba je točno na meter preračunati manever z vrvmi, sicer bi se lahko zgodilo, da bi eden vrgel drugega iz stopinje. To pa bi verjetno imelo še hujše posledice za vse. Kot zadnji in najlažji pristanem končno jaz, nakar nadaljujemo pot. Navadimo se na to hojo kar hitro; nižje ležeče, deloma z novim snegom pokrite razpoke nam ne morejo več do živga. Že smo iz najhujše strmine in že zavriskamo Francozom kot signal za njihov sestop.

Stopamo po spodnjem delu ledeniškega preloma. Okrog nas visijo grozeče v stenah seraki; zdi se, kakor da bi lahko vsak trenutek padli na nas. Kamor sega oko, prevladuje ta čista belina. Žal, postane sneg v vročini mehkejši in treba je že pošteno gaziti.

Na ogromnem platoju med Mont Mauditom in Mont Blanc du Taculom se spomnimo važnega dejstva, da je minulo že deset ur, odkar smo zadnjič jedli. Počivamo pol ure, sedé na mokrem snegu, in kaj kmalu so razgrnjene vse dobrote iz naših nahrbtnikov. Medtem ko na razne načine proizvajamo pijače proti moreči žeji, opazujemo Francoze na strmi steni na naši trasi. Prestrašeni vidimo, kako spodsne gospodični in kako potegne s seboj tovariša. Šele spodaj v mehkem snegu se ustavita tik pred odprtimi razpokami. Pač srečen slučaj! Ko pridejo do nas, jim postrežemo z mrzlim sadjem — prava delikatesa v tej višini in pri tej vročini. Gospodična — medicinka iz Ženeve — obvezuje vzorno z elastično bandažo koleno našega Borisa, nakar se poslovimo.

Solnce žge kakor v Afriki. Kakor daleč sega oko, ne sence, ne oblaka. Gazimo navzgor do sedla tik pod vrhom Mont Blanc du Tacula (4249 m). Globoko pod nami leži prijazna, zelena dolina Chamonixa, od Col de Voza do Col de Balme. Kakor srebrna veriga biserov se

*Foto Mittelholzer — Swissair A.G. (Ponatis dovoljen)
Mont Blanc du Tacul — Mont Maudit — Mont Blanc*

nam zdi reka Arve na zelenem dnu. Razločno vidimo ulice in Grand hotel v Chamonixu: tako čist je zrak. Točno razločim kočo na Grand Mulets in celo dolgo pot gor do Col du Dôme. Trikrat sem jo bil pregazil in kaj vse doživel v megli, snežnem metežu in temi! Toda pozabljeno je vse to. Samo lepe solnčne ure so ostale kot svetel spomin... Vidimo razločno Brevent, Aiguilles Rouges, Juro in Ženevsko jezero. Za nami se blišči ponosni kralj Mont Blanc. Od tod vidimo skoraj vso našo dolgo, belo pot z vrha navzdol. Pod nami pa že leži strmo pobočje dol do Col du Midi. Mislili smo, da bo treba tu po strmini sekati nekaj sto stopinj. Toda zopet nam je bila sreča naklonjena: po mehkem snegu skačemo navzdol in čez dobre pol ure smo štiristo metrov nižje na Midi sedlu — torej prvič po desetih urah zopet pod štiritisoč metri.

Počivamo pod Aiguille du Midi in odpnemo dereze. Saj po mehkem snegu jih nadomestijo naši Tricouni-žreblji popolnoma. Polagoma gazimo potem navzdol grede ure in ure, včasih do kolen, mokro brozgo. Vročina je nepopisna. Na zgornji votlini svojih klubkov si nadevamo vedno znova velike kepe snega, da si tako hladimo glave. Obenem tako dobimo prepotrebno vodo za žejo. Zaradi pokritih, nevidnih razpok je treba teren včasih pazljivo sondirati ter skozi labirint razpok in serakov iskati varnih prehodov. Enkrat komaj in komaj preskočimo trimetrsko razpoko; kajti južni sneg ne dopušča zaleta. Seveda smo že tako izmučeni, da se nam megli pred

Foto inž. Lavrenčič — Pelikan
Mont Maudit z Mont Blanc du Tacul

očmi. Daleč zadaj nekje vriskajo Francozi nam v slovo. Namenjeni so dol na Mer de Glace.

To prečenje čez vse ogromne ledenike pod Mont Blancom od Col du Midi pa do Col de Géanta je prav gotovo ena najbolj impozantnih tur v Alpah. Toliko nepozabnega, toliko vrhov in ledenikov naenkrat ne vidiš nikjer drugod. Tu šele spoznaš, kako ogromna je Mont Blancova skupina. Zadostuje dejstvo, da bi — tako so izračunali — rabil človek za vse možne ture in variante v tem alpskem predelu, ako bi hodil vsako leto dvajset dni, seveda pri ugodnem vremenu — šest in dvajset let!

Tvegana oblika obeliska Dent du Geanta (4014 m), na katerega vrhu smo stali pet dni prej, raste proti modremu nebu in nam služi kot orientacija.

Ob petih smo končno na Col des Flambeaux. Nemalo in prijetno smo iznenadeni, ko nas tu veselo pozdravljajo italijanski alpinisti, s katerimi smo si delili zadnji proviant na Grandes Jorasses. Koj nato stopamo proti Col du Géantu, po dolgem zopet v skalah, po mali stezici, ki vodi dol do Capanne Torino (3323 m). Po šestnajstih urah se odvezemo — si stisnemo roke. Na varnem smo. Oskrbnik in obmejni stražniki nam čestitajo. Gledali so nas z daljnogledi ves dopoldan, kako smo sekali stopinje zgoraj na Mur de la Côte, in vedeli so, da smo to mi. Izpijemo vse, kar nam nudijo: od limonad do kisle vode, od piva do kave, pa od čaja do vina. Prijazna oskrbnica (teden prej smo sodelovali pri reševalni ekspediciji ter pomagali spraviti ponoči njenega smrtno ponesrečenega brata iz Mer de Glace do koč) gleda na nas in nas vse povsod protežira.

Uro kasneje zapustimo prijazno kočo. Medtem ko hitijo tovariši naprej dol na Mont Fréty, hodiva z Borisom — ki vedno bolj šepa — zvečer počasi v dveh urah do gorske restavracije. Tema je že, ko sedimo po osemnajsturni hoji zopet vsi skupaj pri večerji na Fréty nad Courmayeurjem. Signorina Romilda skrbi za nas. Tudi ona je bila mnenja, da za nas ne bo treba nikakih uspavalnih praškov za to noč. —

Naša tiha, dolgoletna želja se je izpolnila: klasična tura podolžnega prekoračenja Mont Blanca — ves čas po mejnem grebenu med Francijo in Italijo — je bila za nami. Tura ni težka, ako vpoštevamo moderno alpinsko opremo in prejšnji trening na druge štiritisočake. Vsekakor pa je naporna za vsakega, tem bolj, ker je treba računati na težko prtljago. Pač pa je ta tura le pri absolutno lepem vremenu varno izvedljiva. Naj omenim, da so se štiri dni kasneje pri isti turi smrtno ponesrečili štirje alpinisti, ker jih je zgoraj pod vrhom zalotil snežni vihar.

Trajno in nepozabno nam bo ostalo v spominu vse, kar smo takrat doživeli tam gori. V besedah se ne da izraziti! S končnim stavkom naj povem vse: »Lepo je bilo!«

Brojan Janez:

Triglavska severna stena — ob koncu planinske zime

Bilo je 8. junija lanskega leta. — Še en — zimski — vzpon preko prvakinje med stenami, topot preko prave, »nemške (König-ove) smeri«, pokrite še z debelo plastjo snega in ledu. Vso zimo sem hrepenel po tem vzponu, a slabo vreme me je vedno odvrnilo. Danes zjutraj se pa s tovarišem Janezom odločiva.

Pod steno sva; ura je šest, hitro se preobujeva, naveževa se na vrv, za pasom zvenijo klini. Ob poldsedmih vstopiva v steno; dobro gre nama, v eni uri sva pri velikem stolpu v Gradu, ob poldevetih že pri možicu vrh Grada. Skuhava si čaja i. t. d., pa hitro naprej. Odtod se začne pravo plezanje. Snega je vse polno, jako mehak je. Dvigava se kar po grapi, dospeva pod hudo strm, leden žleb. Umik na levo v skale — a tu je še slabše, vse ploče do pod Okna so prevlečene z ledeno plastjo in s snegom. Zdaj napredujema prav počasi; treba je vsako stopinjo izsekati, ker sva oba brez derez. Po eni uri vstopiva v steber, preko čisto ledene poličke prečiva kaj previdno. Steber sam je še dosti čist. Kmalu sva na razu, v višini nad nemškim Oknom.

Ko varujem tovariša, ki pleza za menoj, naenkrat zapiha veter in — glej ga: že plava klobuk z glave po zraku in pade nekam v Črni graben. No, nič hudega! Da je le glava še na svojem mestu! Ko je tovariš pri meni, greva nekoliko korakov kar skupno dalje po razu, do možica na gladkem bolvanu. Tu se vpiševa in takoj zopet naprej. Vrh stebra doživiva težko razočaranje: na razu samem je preko en meter snega, vsa stena je preko ploč in lusk pokrita

z debelo plastjo snega in ledu. Kaj bo sedaj? Vrniti se? Žalostna misel! Prečiti nad Oknom, v Zimmer-Jahnov izstop? Preko polic, z južnim snegom na debelo pokritih, kjer se pri najmanjšem gibu trgajo cele plasti snega, odnosno kamenja, in grme v dolino? Celó s samo enim cepinom! Nad nama se dviga ogromen, nad 300 m visok, navpičen in gladek steber, povsod sami previsi... Odločiva se za ploče.

Hitro si obujeva okovanke in greva dalje; toda že po 30 m se morava umakniti s smeri: nad nama se utrga ogromna plast snega in kamenja ter zgrmi preko naju. Ker solnce pripeka z vso silo v steno, da iz snega kar lije preko skal, bi nadaljnje plezanje tod pomenilo: tirati življenje v gotovo pogubo, saj še zdaj kamenje buči in žvižga preko in mimo naju, da je groza.

Edini izhod je še steber, dasi imava malo upanja, da ga zmagava. Zopet si obujeva plezalke, da poskusiva srečo. Že vstop sam nama je dal dosti posla; treba je prestopiti kakih 30 m visok, gladek previs. Čisto po razu se dvigava meter za metrom navzgor; počasi nama gre: razstežaj vrvi na uro. V višini 20 m, ko ravno iščem kake razpoke za klin, ga opazim že zabitega. Hitro vtaknem vanj karabiner in vrv ter grem naprej; 6 m nad njim je treba prečiti preko gladkega previsa, le en majhen podprijem, v višini kolen, mi da možnost, da prečim preko njega na ozko, ledeno poličko. S skrajno previdnostjo je treba prečiti pod previsom, po komaj 20 cm široki, z ledom pokriti polički na levo stran stebra, 6 m v gladke in mokre ploče. Da bi zabil klin — nemogoče! Zdaj v gladko, previsno poč navzgor 10—12 m, v največji izpostavljenosti: pod nama štrli kakih 150 m visoki steber. Okno pod njim pa zija kakor žrelo, ki bi naju rado pogoltnilo. —

S skrajnim naporom se vzpneva na poličko, v višini druge tretjine stebra, v upanju, da bo odslej bolje. (Do sem skrajno težko in izpostavljeno!)

Na polici sva. Na žalost tudi ta ni nič boljša od drugih; povsod sam sneg in led. Voda lije z vseh strani preko skal, kar nama dela prehode še težje. Premočena sva do kože. Tovariš toži, da je utrujen, in dvomi, da prideva do noči iz stene. Ne čudim se mu; saj nama gre res zelo počasi in, bolj ko se bližava izstopu, tem večje so težave. Tudi sam sem že izmučen; toda zavest, da taka ne smeva ostati v steni, in dolžnost do tovariša, ki mora biti zvečer doma, mi daje moči in trdno voljo do nadaljevanja.

Od napora se mi tresejo roke in noge. Kratek odmor in zopet naprej, naprej! S police na polico, v kamin in poč, preko slapov ledene vode, leda in snega se bližava izstopu. Že z veseljem sporočim tovarišu, da sva rešena, kar se mi pokaže nov, še težji kamin, visok 25—30 m; cel slap ledene vode pada skozi njega. Že ob misli, da bo treba skozenj, me mrzlo spreleti po životu. Toda morava! Počasi nama gre proti koncu. Ure minevajo ko minute; saj plezava sam ta steber že preko osem ur, brez prestanka.

Pozno popoldne je že, a midva še vedno v steni. Tam od severa se vlečejo ogromni črni oblaki proti Koroški, nevarnost nevihte se

bliža. Oglušujoč grom raztrešči ozračje, stena se trese, kakor da se bo zdaj zdaj zrušila — ali naju dobi še to v steni?! Napneva vse moči, jih napenjava...

»Hvala Bogu!« Končno iz stene! Molče si stisneva roke. Ura je pol sedmih zvečer, treba bo hiteti, dolina je še daleč. Kugyjeva polica je še vsa v snegu, vedno in vedno grmijo plazovi z nje v steno. Pogled nama obvisi na prekrasnem nizu vrhov. Od zahajajočega solnca ožarjeni oblaki se blišče krog vrhov ko zlate krone, Koroška pa je zastrta. — Prečenje preko police in ledenika izvršiva brzo, ob pol osmih sva že pod Kredarico. Večeri se. Preko ledenika zaveje hladen vetrič, plaziči v stenah so utihnili. Tu pa tam se prikrade preko Triglava mal oblaček, pride in izgine. — Midva pa čez Prag v dolino, ob pol devedih sva v Aljaževem domu.

Vso smer sva plezala 12 ur, steber (300 m) pa sam 9 ur. Gornji dve tretjini stene sta bili skrajno težki in nevarni.

Dan vzpona: 8. junija 1939. Plezala: Brojan Janez, vodnik, in Mrak Janez.

Miroslav Pleterški:

Varovanje v težkem zimskem plezalnem terenu

Težavnost zimskega plezalnega terena zavisi od strmine stene, oblikovitosti, neugodne zasneženosti in poledenosti. Čim več je teh okolištin, tem več je možnosti za padeč prvega plezalca in tem bolj zanesljivo ga moramo varovati. Ker zanesljivost varovanja navadno pada z rastočo težavnostjo terena, nastane obveznost, čim to obratno razmerje raste s težavnostjo terena vse preveč v našo škodo, da v našo korist izpremenimo iz tega razmerja oni činitelj, ki v veliki meri zavisi od nas samih, da namreč zboljšamo varovanje. Zato svetujem sledeči način varovanja:

Plezalna trojica je v zimskem času bolj primerna ko dvojica; kakor nas uči izkušnja, je tveganje udeležениh plezalcev v »trojki« veliko manjše. Po mojih izkušnjah naj v težkem terenu pleza srednji plezalec kot »prvi«, oba krajna plezalca ga varujeta. Isto velja pri plezanju navzdol, samo da pleza »srednji« kot zadnji. Z načinom varovanja v »narobe V-ju« (Λ) dosežemo dvojno varovanje; saj imamo tako dve varovališči in »prvi« pleza dejansko z »dvojno vrvjo«. Ugovor moji slednji trditvi bi mogel biti tale: Izkušnja nas uči (glej razprave po nemških alp. revijah!), da se vrv pri padcu pretrga tam, kjer je njena odpornost zaradi zmanjšane prožnosti najmanjša, in to pred vozlom zanke, v kateri tiči plezalec. Ker pa po opisanem načinu pleza »prvi« z »dvojno vrvjo«, je verjetno, da se pri padcu ne bo pretrgala dvojna vrv pred vozlom ob pasu »prvega«, marveč enojna vrv, ki gre okoli njegovega pasu. Vendar je ta ugovor samo teoretičnega značaja; saj praktično nista kraka »narobe V-ja« nikdar enako dolga in enako prožna, a praktično lahko računamo, da se bo najprej pretrgal krajši ali manj prožni krak. Namestitev Prussikove varovalne vrvice za vrv ob vozlu, kjer je navadno »locus minoris resistentiae«

»mesto manjše odpornosti«, je zategadelj popolnoma odvečno povečavanje varnostnega količnika.

Omenim še, da je razprtost krakov lahko zelo velika ali pa je sploh ni, kadar se varovališči pod silo terena popolnoma približata.

Res pa je, da bi uvajanje dvojne vrvi bilo »zvonjenje po toči«, če bi varujoča tovariša ne varovala pravilno. Varovati je treba ramensko, »varujoči« pa mora biti sam zavarovan na cepinu ali, v naših razmerah, često tudi na običajnem plezalnem klinu. Glavno pravilo je, da zadene sila padca varujočega in se šele preko njega, oslabljena po njegovi prožnosti in po trenju njegove obleke, prenese na cepin, ki mora biti čim globlje zabiti; paziti pa moramo, da je vrv, s katero je »varujoči« privezan na cepin, na cepinu pritrjena tako, da leži pri tleh, ker nam cepin sicer nudi nevarno ročico, ki pri padcu pomaga, da se cepin prelomi ali pa izpuli. Če se bomo ravnali po teh spoznanjih, bo varovanje v »narobe V-ju« koristno. V poštev pa pride to varovanje le v težkem terenu.

Opozorim še, da plezanje »v treh« ni preveč zamudno; čas vzame v glavnem plezanje »prvega«, ostala plezalca lahko pohitita za njim brez zamudne pažnje, saj ju prvi itak varuje od zgoraj.

Upam, da bo opisani način pomagal marsikateri »trojki« iz zadrege.

Slavko Peršič:

Plazovi

O snežnih plazovih so ljudje prav malo poučeni, dasi so jim v zadnjih desetletjih izkušenci in znanstveniki posvetili mnogo pažnje. — Plazovi se v visokih gorah delajo v vsakem letnem času; tam skoro ni mesta, ki bi jim ne bilo izpostavljeno. Koče in zavetišča so sicer zgrajena na domnevno varnih krajih; toda zgodilo se je že (stari Aljažev dom v Vratih, lovska koča v Zgornji Krmi!), da je plaz porušil ali celo odnesel kočo, ki je oddavna stala varno na tem mestu. In končno: poleti prav nedolžna mesta morejo pozimi biti najmanj varna. Često še razraščeni gozd ne more kljubovati sili temeljnega plazu. Nasprotno pa izkušen planinec-smučar ravnodušno varno preči pobočje, ki se zdi novincu kar plazeče. Lastna izkušnja pa poletna opazovanja pobočja — to drži! Mnogo pove tudi notranji čut, instinkt. Predvsem pa opreznost! Kdor količkaj sluti pretečo nevarnost, naj nikar ne prezira odgovornosti za svoje in tovarišev življenje.

Plaz se začneja z drčanjem snežne gmote potem, ko so se v njej pretrgale vezi. Za sprožitev plazu so poleg človeka, živali ali kakega drugega predmeta (skala, led, opast), ki obtežuje viseče snežno pobočje, odločilni še sledeči činitelji:

Kakovost tal in nadmorska višina. Drevje, grmovje in pritlikavo, trdo rastje (do 1600—1800 m) veže snežno gmoto z zemljo. Nad mejo 2600 do 2800 m so pa razpokani ledeniki, hrapavo in razčlenjeno pečevje (žlebovi, grebenčki, kotanje, bolvani, stolpi), ki nanje dobro primejo snežne plasti. Pas nad 1600—1800 m do 2600—2800 m je pa zelo nevaren. Tu so drnaste, travnate vesine, po katerih se poleti more pasti le drobnica; razčlenjenost pečevja in sveta sploh je večinoma neznatna, pobočja kažejo na mnogih mestih strme, od plazov že obrušene skalnate ploče. V tem pasu sneg nima opore in kaj lahko zdrči v plaz.

Veter oblikuje sneg na grebenih v opasti, ki groze nad prepadnim pobočjem na odvetrni strani. Pod temi, napuščem podobnimi tvorbami pa je nagromaden sneg v mehke kupe in plasti Foto C. Kunc

Oblika pobočja. Pobočje pada često v neenakomerni naklonini, stopnjevito ali se lomi, je ali izbočeno ali vboklo. Najnevarnejša so prostrana in enakomerno naklonjena pobočja; njih nevarnost se večja z naklonino. Pri izboklem pobočju lahko spodnje plasti snega držijo težo zgornjih, pri vboklem pa se gornje plasti ne morejo opirati na spodnje, ker se pobočje prelomi.

Naklonina pobočja. Nekateri raziskovalci trdijo, da so pobočja izpod 20° naklonine varna plazov, češ, nevarnost nastaja šele pri nakloninah od 20° do 22° dalje. Zgodilo pa se je že, da je plaz na komaj 15° naklonjenem pobočju postal smrton nevaren. Pod posebnimi okolnostmi je začela polzeti plast pričnega snega na ledeni podlagi, naklonjeni celo samo 10°.

Leg pobočja napram strani neba je važna; kajti po nji je možno sklepati o kakovosti prvo zapadlih, spodnjih plasti snega. Pozimi severna pobočja niso posebno nevarna, tem bolj pa južna, posebno po izdatnem pričnem snegu. Spomladi je obratno: južna pobočja so izpostavljena vplivu toplega solnca in se zato kmalu otresejo snežnega oklepa; na severnih straneh pa sneg, ki se je čez zimo kopičil v plasteh, ob splošnem zvišanju toplote zraka čaka, da ga zunanji vpliv ali lastna teža zruši v plaz. Spomladi so torej severna pobočja nevarna.

Veter ima izreden vpliv na nastanek plazov. Močan, sunkovit veter večkrat z lahkoto zruši narahlo naložene plasti snega. Veter nanaša sneg preko grebenov in ga kopiči na drugi strani v tvorbe, ki leže ponavadi nevezane na podlagi, in zbije sneg v trdo skorjasto gmoto, ki ni vedno nevarna. Suh, topel veter — fén — pa je nevaren, ker se pod njegovim vplivom sneg ovlaži; s tem postane težji, da vsled lastne teže zdrži navzdol. Veter tvori na grebenih opasti in nanaša sneg v zamete.

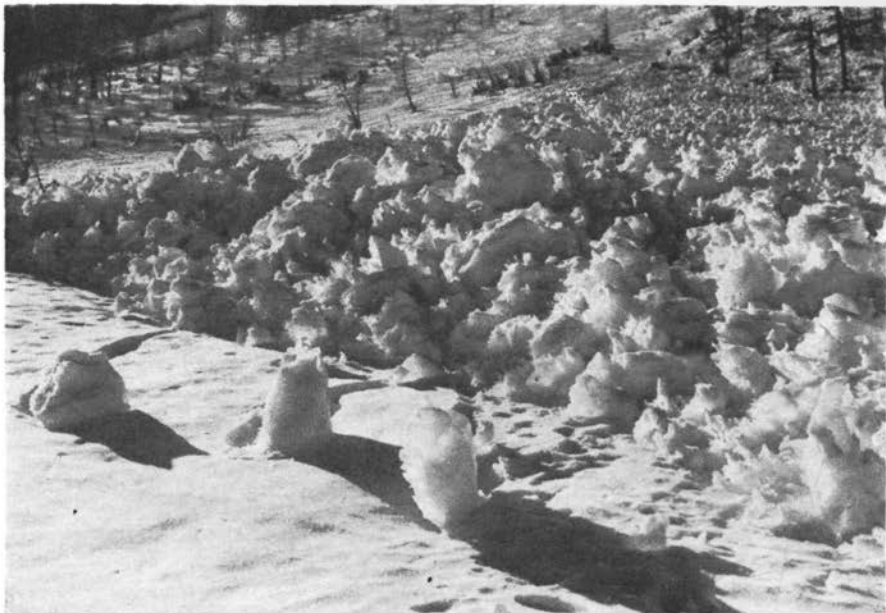
Letni časi in plastenje. Važno je opazovanje vremenskih prilik že od jeseni dalje. Po spremembah vremena moremo sklepati tudi o spojitvi snežnih plasti. Naglo se menjajoče vreme dobro poveže snežno gmoto. Večtedenska pripeka in njej sledeč vremenski preobrat z izdatnim sneženjem pa povzroči za vso zimo veliko nevarnost plazov, ker novi sneg pade na močno osrenjeno, gladko podlago. Obratno: daljše sneženje ob mrazu, nato pa solnce, oz. veter, osrenita le gornjo plast, spodaj ostane pršič — to je nevarno. V hudi zimi, v decembru, januarju, se v gorah sesipajo suhi, prašni plazovi, pozneje vlažni prašni, spomladi pa mokri spomladanski plazovi. V prvih treh dneh po močnem sneženju je res velika nevarnost. Ko se nove plasti snega sesedajo na prejšnje, je nevarnost sproženja plazu že manjša; toda ostane še vedno velika, če obleži pršič na trdi, osrenjeni podlagi, s katero se ni mogel prej spojiti.

Zračno toploto je treba pazno vpoštevati. Ob močnem mrazu, ko tudi solnce še nima moči, nastajajo le prašni plazovi. Toda mraz, ki nastane po daljši dobi lepega vremena, naredi osojna snežišča popolnoma varna za prehod. Pod vplivom zračne toplote se spreminja tudi kakovost padajočega in že ležečega snega, od česar zavisi tudi zlepljivost snežne gmote.

Dnevni čas. Prašni plazovi so od njega nezavisni, za ostale so opoldanske ure, ko ima solnce največjo moč, najugodnejše. Snežna vesina, ki je podnevi izpostavljena vplivu solčnih žarkov, je ponoči varna; saj takšno pobočje zmrzne takoj po solčnem zatonu, oz. ko pade nanj senca. Vlažni plazovi se spuščajo, kakor — po voznem redu. Spomladi — po vlažnem pričnem snegu — začno plazovi grmeti kmalu, najkasneje že v dveh urah po solčnem vzhodu, najprej na zapadnih, proti poldnevu na severnih in popoldne na zapadnih pobočjih. V prvih popoldanskih urah je nevarnost največja. Težke gmote se valé po uglajenih potéh in zasipavajo vznožja in položnejša pobočja s snežnimi grudami, kamenjem, z vejami, drevjem, zemljo, sploh z vsem, kar potegnejo za sabo.

Kakovost snega in vrsta plazov. Za preceno nevarnosti plazov je najvažnejša kakovost snega. Poznanje tako različnih vrst snega od hladnega, rahlega in lahkega pršiča do težkega, mokrega spomladanskega srena, se človek priuči le z obiskovanjem gora v vsaki letni dobi. — Po kakovosti snega delimo plazove v suhe, prašne in vlažne, oz. mokre.

Suhe prašne plazove sestavlja a) suhi prični sneg, ki je zapadel pri zelo nizki temperaturi v obliki kristalčkov; ta sneg je zelo rahel, lahak in zaradi slabe lepljivosti izredno lahko gibljiv; ali b) pršič; ta je tudi pri nizki temperaturi zapadel v majhnih kosmih in je suh, lahek ter pravtako lahko gibljiv; ali c) napihan sneg, ki ga je pod robove grebenov in vrhov nanesel veter s privetrne strani; ta sneg je narahlo zbit, radi izredne drobnosti snežnih zrn (prahu) pa brez posebne vezivosti. — Suhi prašni plazovi so izmed plazov najnevarnejši in nastopajo vedno na ne preveč naklonjenih pobočjih. Najnevarnejši je čas takoj po močnem sneženju pri velikem mrazu; nevarnost traja, dokler se sneg ne sesede. Že najmanjši zunanji vpliv: sunek vetra, zapadno kamenje, celo zvok, najbolj pa prerezanje snežne gmote s smučinami, sproži plaz. Tak plaz drvi z veliko naglico navzdol, pada čez steno ko slap, pred njim se dviguje gost oblak snežnega prahu v vrtinčastem vetru. Silna moč tega vetra, iz rahle snežne gmote iztisnjenega zraka, podira v veliki razdalji pred sabo tudi močno drevje, odnaša strehe in prevrača kočé. Na izteku se snežna gmota sesede in močno zbije. Vsako gibanje v njej je popolnoma izključeno, le slučajne odprtine v snegu lahko človeku ohranijo življenje. Ponesrečenci v suhem plazu so vselej

*Drobne in debele oledenele snežne grude, Foto Janko Skerlep
že oblikovane po vetru in solncu, leže na izteku kot ostanki vlažnega plaz*

globlje zakopani ko v ostalih plazovih. Snežni prah, ki je človeka zajel, mu sili v oči in jemlje vid, zamaši ušesa, usta in nos ter ga tako more zadušiti. Človek izgubi silo, s katero bi se sicer s plavalnimi gibi obdržal na površju, prepuščen je sili snežne gmote.

Kložje je posebna zahrbtno nevarna vrsta suhih plazov. Vлага iz zraka, posebno pa močan zračni pritisk osrenita zgornjo plast nevezanega pričnega snega tako, da ta skorja zdrži smučarja ali celo pešca, ne da bi se vdrla noga, seveda le, če je skorja dovolj debela in kompaktna. Tik pod skorjo pa leži suh, nevezan pršič. Zunanji pritisk na skorjo lahko povzroči prelom kložja in vse pobočje se zruši v prašni plaz. Za kložje, ki leži votlo ali izboklo, je pri prelomu značilen zamolkel pok. Kložje je mogoče spoznati po kredasto belj barvi; površina je od vetra žlebičasto izgrebljena. Nevarnost včasih izdajajo tanke razpoke. Kložje, ki leži na trdi podlagi, ni nevarno; je pa slaba podlaga za prični sneg, ki z nje kmalu zdrkne.

K vlažnim plazovom spadajo vlažni plazovi pričnega snega in talni ali temeljni plazovi.

Vlažni plazovi pričnega snega nastanejo pri rahlo naslojenem snegu pod vplivom toplega zraka, močnih solnčnih žarkov ali rahlem dežju. Znani so posebno spomladanski plazovi, ki jih povzroča fén. Topna voda razrahlja vez snežne gmote s podlage ter jo naredi gladko in spolzko. Že rahel pritisk na zgornjo plast snega lahko povzroči plaz. Ti plazovi se ne prašijo, ko se kakor tok reke valé navzdol. Sprednji del plaz

se zlepi v velike in majhne grude, ki se delajo tudi ob straneh plaz. Ko se plaz umiri, ostanejo te trde.

oledenele grude razmetane po položnem pobočju na izteku plazu. Najhitreje se gibljejo gornje plasti, zlasti pa sredina tega snežnega toka, počasneje spodnje plasti in gmota ob straneh. Posebnost spomladanskih pričnih plazov je ta, da se trgajo v manjših plasteh in da se spuščajo po žlebovih, ki so si jih sami naredili v snežno vesino. Že po teh žlebovih in snežnih grudah je možno sklepati o nevarnosti in se ji tudi izogniti.

Talni ali temeljni plazovi so mokri; sestavlja jih star, uležan, največkrat že umazan osrenjen sneg, nastanejo pa tako, da se snežna gmota odtrga od temelja (zemlje). — Talni plazovi se tvorijo samo po določenih krajevnih in ob vremenskih prilikah. Trdo osrenjeno skorjo spomladanskega snega razmehča dež, toplota in solnce tako, da je do temelja razmočena in razmehčana; smučarju se v taki gmoti udara globoko. Pronicujoča voda razrahlja vez snežne gmote s podlago in plaz se pomakne klinasto navzdol. S seboj vzame vse, kar zagradi: drevje, grmovje, skale, zemljo, travo itd. in se ustavi kot zamazana blatna gmota, ki obleži še pozno poleti. Brzina talnega plazov, ki zavisi od naklone pobočja, ni posebno velika. Snežna gmota je radi vlage težka in lepljiva, zaradi česar se talni plaz v splošnem giblje precej počasi.

To so po mojem poglavitne misli iz obširnega poglavja plazov.

Pavel Kemperle:

Centralni steber zapadne stene Planjave

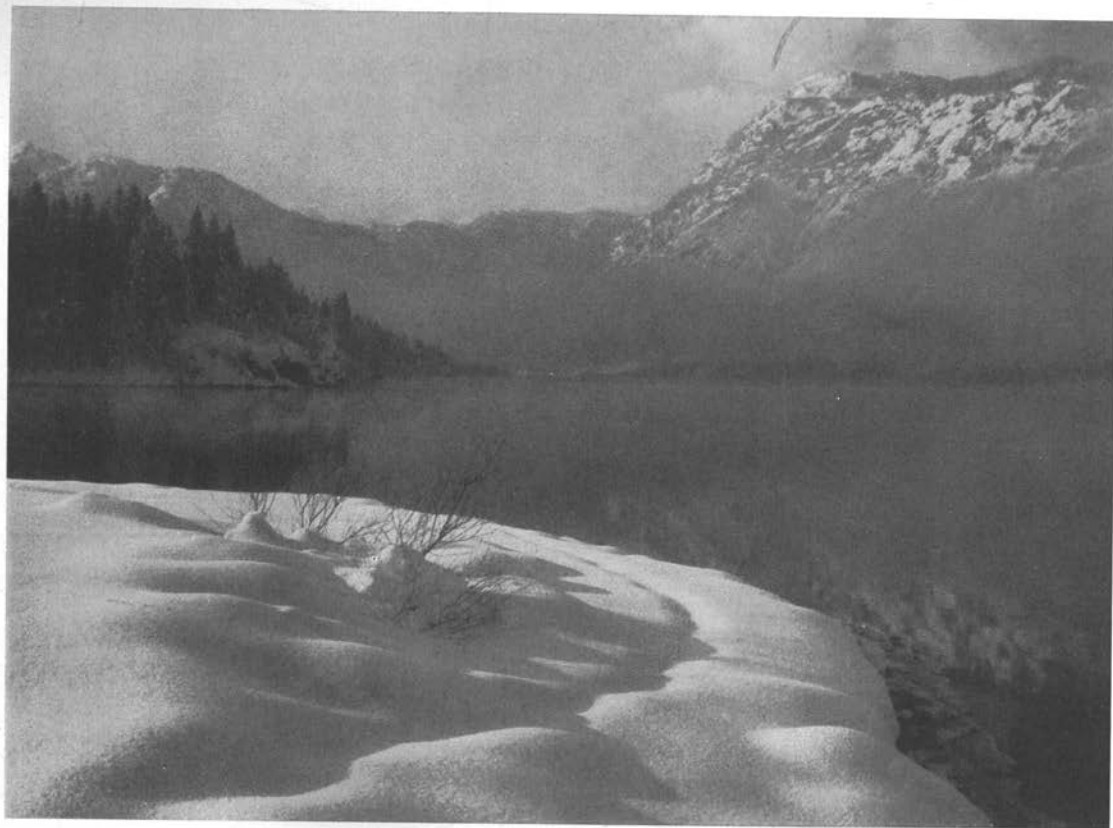
(Desni rob Jugove počī in Brinškovega kamina.)

Zapadna stena Planjave je ena najbolj priljubljenih točk plezalnega udejstvanja v Kamniških Planinah. Tu se vrstijo vsakoletni plezalni tečaji; vsled svoje klasične oblike in najrazličnejših menjav skale se tu nudi začetniku in izkušenemu mnogo prilik za lepo plezanje. Tam tudi gradi navdušena plezalna družba svoj bivak.

Zlepa ni v drugi steni toliko smeri, problemov in problemčkov ko v tej. Bralcem Planinskega Vestnika, ki imajo kaj veselja za »strmo alpinistiko«, so te smeri pač že več ali manj znane. Naj govorim zdaj le o majhnem, vendar dosti težkem problemu.

Lansko leto sva z Janezom Preželnom opazila desno od Brinškovega kamina silno markantno ramo (steber, rob) in jo tudi v res lepi, klasični plezjni predelala, toda šele iznad Jugove počī, ker se je nama spodnji del zdel kar brezupen. Vendar sam pogled nikdar ne zadostuje — treba je poskusiti. To je načelo, ki se ga mora pravi plezalec vselej držati; nam je bilo prineslo dve lepi smeri v Rzeniku, medtem ko so se drugi zanašali preveč na oči.

Lani sva se z Benkovičem odločila, da dopolniva problem še s spodnjim koncem. Dne 30. julija 1939 sva ugriznila v jabolko. Vstopila sva desno izpod Jugove počī po lahkem skrotju do majhnega odloma, plezala preko njega v smeri dveh počī, ki se v sredini križata in tako tvorita črko X. Izbrala sva si poč, ki vodi desno kvišku in je deloma previsna. (Klini.) Porabila sva do križišča vso dolžino vrvi. Tu sva se za silo odpočila, nato sva nadaljevala v desnem gornjem kraku. Po tem drugem delu počī sva prišla do žleba, ki je skoro navpičen, z dvema previsnima skokoma. Preko njega sva šla na lažji teren, ki pripelje na polico, s katere sva lani z Janezom vstopila v drugo polovico stebra.

Bohinjsko jezero

Foto prof. Janko Ravnik

Kamniško sedlo s Planjavo

Foto I. Tavčar

Na koncu celega stebra preide strmina v lahko skrotje; zato je mogočih več izstopov do plezalnega vrha. Midva od tu dalje nisva nadaljevala; vrnila sva se na levo v ustje Brinškovega kamina in pod steno nazaj.

Smer je srednje težka, precej izpostavljena in zelo zanimiva. Višina celotnega centralnega stebra je približno 200 m. Klinj potrebni. — Na takih problemih se uriš za večje ture.

Plezala: Benkovič Tine in Kemperle Pavel.

Obzor in društvene vesti

Program Akademске skupine SPD.

Sestavil K. Tarter.

Delovni program Akademске skupine SPD je zajet v alpinističnem in kulturno-znanstvenem delu.

A) Alpinistično delo.

Glavni namen skupine je gojitev poletne in zimske alpinistike. Radi tega smatra za svojo najvažnejšo nalogo načrtno vzgojo plezalnega naraščaja; s tem hoče čim bolj izpopolnjevati kader slovenskih gornikov. Temeljito izvežbani in pripravljeni v letni in zimski strmi alpinistiki, se bodo le-ti usposobili za delo v domačih, pozneje tudi v tujih gorah, kjer bi z doseženimi uspehi dostojno predstavljali visoko stopnjo slovenskega alpinizma. Tej nalogi je skupina posvečala mnogo svojega dosedanjega požrtvovalnega dela. Posebne uspehe je dosegla s prirejanjem poletnih in zimskih plezalnih tečajev. — Po programu izvaja svoje vzgojno delo takole:

1. Na plezalnih tečajih, ki se vrše v gorskem okolju, se obravnavajo naslednja, za gornike neobhodno potrebna a) teoretična predavanja strokovno alpinističnega značaja, vpoštevajoč, da se je tečajnik že prej udeleževal v gorah. Pri poletnih plezalnih tečajih: ideologija alpinizma, geologija, vremenoslovje, orientacija v terenu, oprema, prehrana in higiena alpinista. Na zimskih plezalnih tečajih pridejo razen teh predmetov v poštev še poglavja o vrsti snega, o plazovih in opaséh. Razumljivo je, da mora alpinist obvladati smučanje, ki mu predstavlja najsmotnejše sredstvo za doseg cilja, vendar ne cilja samega. — b) Tehnično-praktični del tečaja, ki se vrši pod vodstvom izkušenih učiteljev na individualni osnovi, obsega poleti osnovno in vrhunsko plezalno tehniko, a pozimi obvladanje hoje s cepinom in z derezami; gornik pa mora biti že udomačen v poletnem plezanju. Popolno obvladanje današnje zimske tehnike v snegu in pravem ledu, posebno hoje z derezami, je končna stopnja vzgoje alpinista, ki hodi v gore in pozimi i poleti. — c) Skupina bo propagirala med svojimi člani-plezalci plezalno vežbališče Turnc in ostale razčlembe v Grmadinih skalah, da se posamezne naveze izvežbajo v tehnično popolno enoto. Te tako pripravljene plezalske dvojice bodo z rednim vežbanjem dosegle take uspehe, da se bodo postopoma usposobile tudi za odprave v tuja gorstva.

2. V reševalnih tečajih, združenih z vsakokratnimi plezalnimi tečaji, se gorniki seznanijo s prvo pomočjo in z načinom reševanja ponesrečenca iz sten. Reševalno delo smatra skupina za tako važno, da bo vložila ves svoj trud v organizacijo plezalnega reševalnega moštva, ki naj sodeluje z reševalnimi odpravami SPD v Julijskih in Savinjskih Alpah. Zato želi skupina sčasoma opremiti in izvežbati akademsko reševalno moštvo, daslo težkim zahtevam reševanja iz sten, plazov in podobno. — 3. Skupina priredi vsako leto smuške turne tečaje v naših gorah in daje s tem izvežbanim smučarjem-planincem priliko presmučati naše gore in spoznati njih lepoto pozimi. — 4. Nadaljnja naloga skupine je izgradnja bivakov, kakršne je jeseniška Skala postavila na dveh krajih v Julijskih Alpah. Bivak na visokoalpskih krnicah omogoči alpinistu prihranek na času in na močeh, kar mu potem pri vzponu v steni v nemali meri pripomore do uspeha. Tako je za svoje tečaje v severozahodnem grebenu Planjave skupina postavila poskusni bivak na takozv. Maričkini plošči. Skupina namerava zgraditi zatočišče na Velikih Podih pod Koglom, da omogoči gornikom pristop do najidealnejših visokoalpskih smučišč in obenem skrajša dostop na osrednje vrhove Grintavcev.

5. Odprave v neraziskana in alpinistično neobdelana velegorja je končni smoter skupine. Dosegli bi ga na podlagi načrtnega alpinističnega in kulturno znanstvenega dela. Skupina bi poslala najprej v malo znana jugoslovanska gorovja posamezne izvežbane naveznike, s p o s o b n e za to nalogo, ker so se s težkimi vzponi v letnih in zimskih razmerah že kvalificirali v domačih gorah. Po možnosti bi šle naveze v svrhu primerjave težavnostnih stopenj domačih in tujih sten tudi v klasične stene Severnih (Wilder Kaiser, Karwendel, Gesäuse, Wetterstein) ter Južnih apneniških Alp in Dolomitov. Predvsem je važno, da pošlje skupina plezalce v Centralne Alpe, kjer bi se seznanili s tehniko hoje po ledenikih in z današnjimi sredstvi reševanja ponesrečenca iz ledeniške razpoke. Izvežbali bi se v plezanju po stenah, setavljenih iz eruptivnih kamenin — granit, gnajs, kristalasti škrljavci — kakor tudi v snegu in predvsem v pravem ledu. Tako pripravljene in izvežbane gorniki bi bili sposoben material, s katerim bi skupina razpolagala, kadar bi izvedla svoj namen, da sčasoma organizira odprave na doslej še nepristopne vrhove izvenevropskih velegorij, kamor se je zadnja desetletja preneslo glavno alpinistično delovanje.

S tem bi se približali osnovni nalogi in svetovnemu problemu alpinistike, to je osvajanju vrhov, na katere še ni stopilo gornikova noga. Od takih odprav ima veliko korist tudi znanost; saj so prav njihovi izsledki mnogo pripomogli k temu, da so se sčistili megleni pojmi o raznih gorskih predelih. V tem nam morajo biti v zglede alpinistično zrelejši narodi, katerih ekspedicije v Himalajo, Pamir, Hindukuš, Kavkaz, Kordiljere itd. so poleg alpinističnega in znanstvenega dela v nemali meri proslavile tudi njihovo domovino. Njih uspehi so posledica vztrajnega in požrtvovalnega dela; izvežbani v skali — kar predstavlja osnovni pogoj uspešnega napredka — so s pridobljenimi izkušnjami lahko in hitro prešli na razmere v snegu in ledu.

B) Kulturno-znanstveno delo.

Nadaljnja važna naloga skupine je:

1. Folkloristična obdelava slovenskega gorskega življa. Kot tako želi gojiti vse vede, ki raziskujejo življenje in običaje gorjanov in se v teh panogah aktivno udeleževati s proučevanjem a) narodnih noš in običajev, b) življenjskih pogojev gorjanov, c) arhitekture gorskih selišč, č) prvobitne slovenske planinske kulture, d) krajevnih imen in imenoslovja, ter s tem približati mladega intelektualca slovenskemu gorskemu človeku.

2. Končno obsega program naslednje točke, v katerih so stvarno in podrobno zajete najvažnejše panoge udejstvovanja in ki kažejo najrazličnejše možnosti uspešnega dela mladih planincev in alpinistov:

a) Skupina prireja tekom študijskega leta vrsto teoretičnih predavanj splošno planinskega značaja o predmetih, kakor so: geologija, geografija, nauk o ledenikih, etnologija, meteorologija, rastlinstvo in živalstvo naših Alp. Važna je tudi prva pomoč pri nezgodah v gorah, s katero se mora seznaniti prav vsak planinec. — Skupina bo nadalje s primernimi predavanji vzgojila planince in alpiniste v tovariškem duhu, ki naj vlada med njimi; saj je ravno čut odgovornosti, nesebičnosti, požrtvovalnosti in strpnosti proti tovarišu, neobhodno potreben gorniku. Pa tudi do gorske prirode mora biti pozoren in obziren; zakaj lepota in značilnost gorske pokrajine, njenega žitja in bitja mu prinaša mnogo dotlej neslutnih etičnih in estetskih vrednot.

V programu skupine je nadalje:

b) Prirejanje planinskih izletov za spoznavanje naših gorá, posebno onih, ki so znane po svojem lepem razgledu, značilni flori in favni, geološki zgradbi i. sl. — c) Fotografiranje, ki je najuspešnejše propagandno sredstvo, a obenem tudi dokaz lepote naših gorá. — č) Izdelava letnih in zimskih plezalnih filmov, s katerimi bi seznanili planince z življenjem in z borbo gornika z goró, a obenem navdušili in pritegnili mladino, da bo posvetila več časa in dela goram. — d) Vodenje in izpopolnitev kartoteke prvih vzponov, katero je izdelala Akademsko skupina, s pripadajočimi fotografijami in z vrisanimi smerni. V zvezi s tem priprave za e) izdajo plezalnega vodnika, v katerem bi bili opisani dosežani plezalni pristopi v naših gorah, f) izdaja aktualnih planinskih spisov, da bi povečali zanimanje javnosti za naše gore in obenem pomagali vzgajati naraščaj, g) izdajanje razgledov (panoram), predvsem s Triglava in z Grintavca, h) posredovanje, da dobimo čim prej zemljevide naših gorá v velikem merilu z označbo plazovnega sveta, i) izposojanje opreme akademikom-alpinistom, j) nabava skupinske opreme za letno in zimsko alpinistiko, ki bi bila namenjena za izposojanje in za opremo akademskega reševalnega moštva. — k) Posredovanje v prid članom pri nakupu njihove lastne opreme. — l) Prirejanje razstav, da javnost spozna pomen planinskega dela. — m) Prirejanje plesov, katerih čisti dobiček se porabi za nakup opreme in za alpinistične odprave.

Kakor je razvidno, je program Akademsko skupine obsežen, vendar je izvedljiv s pomočjo akademikov planincev-alpinistov in Osrednjega društva SPD. Zato poziva skupina tovariše k čim večjemu sodelovanju. Obenem se obrača na ostale planince, na javnost in na oblastva, da ta idealna in požrtvovalna stremjenja gmotno in moralno podpro.

Sprejeto na redni odborovi seji Akad. skupine SPD v Ljubljani, dne 11. decembra 1939.

Razgled po planinskih časopisih.

Buletinul Clubului Alpin Român. (Izvestje Romunskega planinskega društva.) Dasi izhaja že sedmo leto, smo šele pred kratkim prvič dobili v roke lične zvezke tega glasila. Ugotoviti moramo kar takoj, da ni nobena balkanska planinska revija tiskana na tako ličnem, krednem papirju (tudi Pl. Vestnik ne!). Takisto so ilustracije na visoki stopinji, klišeji čisti in tehnično dobri, slike zanimive. Nadalje: kdor bi sodil, da ta mladi klub še ne goji strme alpinistike, bi se — po vsebini člankov sodeč — krepko zmotil. Saj je v 4 zvezkih lanskega letnika, ki smo

jih prejeli, opisana cela vrsta prvenstvenih plezalnih vzponov najtežje vrste; to meče ugodno luč na tehnično izvežbanost in alpinistično godnost romunskih planincev. One, ki bi želeli listati po reviji, bi opozorili zlasti na članke: Vzponi v Fogaraških gorah, z lepimi posnetki (zlasti z dobro fotografijo Negoja s severovzhodne strani). Spis se prične v 1. in se nadaljuje v 2. zvezku 1939, kjer so opisane zlasti zimske ture v tem privlačnem, po obliki vrhov precej na naše Kamniške Planine spominjajočem gorovju. V istem sešitku je prispevek »Čuvajte planinsko floro« s par posnetki cvetlic, ki pa menda niso vse pravilno označene. Rastlina na str. 53 prav gotovo ni *Primula auricula*, kakor se glasi napis: posnetki so pa dobri. — Prvenstveni vzpon na goro Galbenelalor (kje je to?) kaže — po slikah sodeč — pač v 6., ali vsaj 5. stopnjo težavnosti spadajočo turo, ki je bila izvršena s traverzami »a la Dülfer« in podobnimi modernimi pripomočki. Zdi se, da imajo Romuni med svojimi alpinisti krepke zastopnike najskrajnejše leveice. Iz nadaljnjega članka v lanskem oktobrskem sešitku izvemو tudi, da ima Romunski alp. klub svojo šolo modernega plezanja, ki je lani priredila dva tečaja. — Zadnji lanski (decembrski) zvezek vsebuje kar tri plezalne članke s točnimi risbami smeri v ostrih posnetkih in tehničen članek o plezalnem orodju (klinih) in Prusikovem vozlu. V rubriki »recenzije« se silno natančno obravnava vsebina posameznih števil »Bergsteigerja« (n. pr. samo 1 sešitek se ocenjuje na 2 straneh!) in »Alpinisme«, kar seveda popolnoma onemogoča pregled čez vse važnejše planinsko revialno slovstvo. — Vsekakor predstavlja romunska planinska revija tako glede opreme kakor glede vsebine prijetno presenečenje. Iz teh vzorcev, ki so nam prišli kar slučajno v roke, smo spoznali, da bo vredno stopiti v ozke stike z romunskimi planinskimi tovariši in si temeljito ogledati njihovo planinsko področje.

Dr. A. B.

Aleko Konstantinov in jubilejna izdanja bolgarskih planinskih organizacij ob štiridesetletnici Bolgarskega planinskega društva (1899—1939). Leta 1939 je poteklo 40 let od ustanovitve bolgarskega matičnega društva v Sófiji. Ta matična edinica, ki se danes imenuje po ustanovitelju in po idejnem in dejanskem utemeljitelju bolgarskega planinstva, Aleku Konstantinovu, je hkrati najmočnejša podružnica državne organizacije »Sjuza na blg. turističesko družestvo«. Sófijska podružnica je dala mnogo delavcev bolgarskemu planinstvu, iz nje so izhajala opetovano napredna reformna stremjenja. Podružnica izdaja glasilo »Aleko«, ki je v jubilejnem letu 1939 objavilo nekaj tehničnih zgodovinskih člankov o postanku matičnega društva. Ker se v teh spisih mnogo govori tudi o Aleku Konstantinovu, je treba, da na kratko očrtamo tega zanimivega moža, ki je tako kot literat kakor kot pobornik na polju planinstva enako zanimiv in važen. Aleko Konstantinov je bil rojen 1863 v Svištovu ob Donavi. L. 1885 je dovršil pravne študije v Odesi, bil tri leta sodnik, nato se je popolnoma posvetil literaturi. Že s svojimi prevodi iz ruskega slovstva (Puškin, Lermontov) je zbudil pozornost; ta dela se odlikujejo po zgledni bolgarščini. Po padcu Stambulova (1884), čigar protiruska usmerjenost je rusko vzgojenega in mislečega Aleka ovirala pri prostem razmahu, je pričel Aleko objavljati svoje znamenite feljtone, ki so nekakšno zrcalo političnih in družabnih razmer Bolgarije v devetdesetih letih. Aleko se v teh člankih kaže kot ponosen, svobodoljuben duh s tenko občutljivostjo za vse smešnosti in hibe svojih rojakov, ki jih biča in razgalja z jedko satiro. — Potovanje v Pariz in Ameriko mu nudi snov za vzorno turistično-beletristično delo »Do Čikaga i nazad«. — Višek Alekove literarne tvornosti pa predstavlja knjiga: »Baj Ganjuc«, svojevrsten satirično-humorističen roman, ki ga imenujejo »evangelij bolgarskih nedostatkov«. V tem spisu Aleko brezobzirno razkazuje in opisuje grehe in slabosti svojih sodobnikov. »Bajganjevstvo« je postal pojem, ki pomeni po zaslugi odličnega Alekovega spisa skupnost napak in nedostatkov bolgarskega človeka.

Za nas je Aleko Konstantinov posebno zanimiv in pomemben kot utemeljitelj bolgarskega planinstva. V svojem odporu proti krčmam in kavarnam, kjer je bil po njegovem sedež in leglo vseh glavnih nedostatkov javnega in zasebnega življenja, se je Aleko postavil na čelo gibanja, ki je stremelo za tem, da zvabi narod v gore, kjer naj bi se telesno krepil ter duševno in нравno prerodil z napor in pod osvežujočim vplivom veličastne gorske divjine. Prepričevalni silij in sugestivnemu vplivu Alekovega poziva je pripisovati neverjeten uspeh: 300 ljudi je zvabil en plamteče pisan poziv na Černi vrh, najvišjo vzpetino v Vitoši v juliju l. 1895. Ta datum lahko smatramo kot začetni dan bolgarskega planinstva.

Aleko je s tem izletom, katerega uspeh je njega samega presenetil, sprožil plaz vsenarodnega bolgarskega pokreta; kajti ni zlepa kje planinstvo tako na splošno razširjeno ko v Bolgariji, kjer množestveni gorski pohodi po več sto oseb ali dolgotrajno, večtedensko taborjenje številnih družb v gorskih predelih niso nikakoli redkost. — Aleku ni bilo dano, da bi sodeloval pri ustanovitvi Bolgarskega planinskega društva. Kroglja morilca mu je prežgodaj (l. 1897) prekinila življenje, ko je bil star komaj 34 let in bi mogla Bolgarija in zlasti bolgarsko planinstvo pričakovati od njegovega dela še lepe sadove. — Bolgari so se oddolžili Aleku za njegovo poborniško delo s tem, da so imenovali svoje prvo plan. društvo po njem (namreč Sofijsko podružnico, ki se še danes zove »Aleko Konstantinov«). Njegovo ime nosi ponosna kočica pod vrhom Vitoše, izrazit vrh v bližini Musale so krstili z imenom Aleko. Tako srečuje turist in popotnik v bolgarskih gorah vedno znova ime tega idealnega moža, ki je s svojimi spisi izpraševal vest Bolgarov in s svojim organizatorskim delom preusmeril način njihovega življenja ter jim pokazal pota do duševnega, moralnega in telesnega zdravja in moči.

Alekov planinsko delo je nadaljevala sedmorica mož (arhitekt Georgij Kozarov, inženjerja Dimitir Vlačanov in Atanas Marinov, kemik Vasil Topalov, lekarnarja Nedjelko Njemski in J. Manasijev in konstrukter Georgij Sjarov), ki so ustanovili 23. julija 1899 Bolgarsko turistično društvo. Ta sedmorica (ki je igrala podobno vlogo v bolg. planinstvu ko »Piparji« med Slovenci) je izvedla to, kar je že davno prej zasnoval Aleko. Od tega leta dalje pa doživlja bolg. planinski pokret svoj stalni vzpon in se širi po svojem delu in po svojem članstvu po prostrani Bolgariji. Kakor mnogo drugih gibanj, odlikujeta tudi bolgarsko planinstvo skromnost in solidnost, ki sta bistveni svojstvi bolgarskega narodnega značaja.

Jubilejna številka »Blgarskega turista« nosi na naslovni strani sliko moža-popotnika, ki mu je od glave do nog vsa postava izpolnjena s posnetki bolgarskih planinskih postojank. S tem prikazom je ponazorjena tudi glavna materialna delavnost bolg. turistov v 40 letih obstoja njihove organizacije. Uspeh dela je znaten: 2 visokoplaninski vremenski opazovalnici, 42 koč (od teh 6 še nedograjanih), 6 visokoplaninskih zavetišč (eno še v gradnji) in 10 planinskih domov, skupno torej 60 zgradb v planinah in v mestih.

Jubilejna številka lista prinaša uvodne misli urednika Georgija Dragojeva, ki se pod naslovom »Včeraj, danes in jutri« ozira v preteklost gibanja v društvu ter razmišlja o bodočih smernicah dela. Arhitekt g. Kozarov, eden izmed veteranov in članov »sedmorice«, pripoveduje, kako se je osnovalo društvo »Aleko Konstantinov« v Sofiji. Slede še drugi spominski članki, ki obravnavajo prikaz delovanja v podružnicah »Aleko«, »Rilski turist« (Samokov) ter udeleževanje perniških planincev in nekaj beletrističnih prispevkov »Med oblaki«, »Staroplaninski svet« in »Po morju do rtiča Emona« ob Črnem morju! in geološko-gospodarski oris Stare Planine. Iz tujih držav prinaša številka opis »Pompejev« in članek Andreja Pinerova »V zamejstvu«, kjer popisuje pota po Nemčiji (Salzburg), pa tudi po Jugoslaviji. Zlasti laskave besede je našel avtor za lepote naših gora in vasi s številnimi zvoniki. Obeta, da še pride k nam na daljše bivanje. — Številko zaključuje več strani posnetkov bolgarskih planinskih zatočišč, med njimi slika »jubilejne« kočice »Ivana Vazova« v Rili. Moč društva se kaže zlasti v tem, da gradi hkrati 6 novih koč, kar kaže na znatne finančne vire ali pa na veliko »korajžo«; eno in drugo je ugoden znak za bodoči razmah društva.

Dr. A. B.

L. Ganghofer, Vaški apostol. Roman. Po nemškem izvirniku priredil B. R. Ljubljana 1939. Knjiga, obsegajoča 376 strani male 8°, se naroča pri Šentjakovski knjižnici v Ljubljani, stane broširana 26 din, v platno vezana 36 din, poštnina posebej 2 din. — Odveč bi bilo in ni naša naloga, govoriti o priljubljenih Ganghoferjevih romanih in povestih; v področje planinskega časopisa pa spadajo v toliko, ker jim je snov vzeta skoraj brez izjeme iz alpskega življenja in je v njih kakor planinsko pokrajino tako vse bitje in žitje pristnih gorjancev in gornikov pisatelj s sijajnimi orisi in z napetim pripovedovanjem uprizoril predvsem v idealiziranih in vendar realnih tipih; ravno v planinah se res kaj lahko osnuje iz splošne lastnosti izrazit tip. Enako planinsko okolje pa more razviti tudi podoben način mišljenja in življenja; zato je dana možnost, da bi se Ganghoferjeve dogodbe vršile tudi pri nas, in je umljivo, da so naši založniki pričeli izdajati prevode

Ganghoferja. »Čitajočemu občinstvu« so in bodo še bolj potrebni, odkar se skokoma zmanjšuje število Slovencev, ki bi dovolj obvladali nemščino, posebno še Ganghoferjevo, ki mu osebe — kmetje, pastirji, lovci, drvarji, mnogokrat tudi inteligenti — govoré vsi v narečju in mu tudi samemu teče jezik najbolj gladko v slogu narečja.

Med visokogorniške romane, izmed katerih so posebno znani: »Schloß Hubertus«, »Der Klosterjäger« (oba prevedena v slovensčino), »Der Edelweißkönig«, »Die Martinsklause«, »Der Hohe Schein«, »Der Unfried«, zbirka »Bergluft« (v njej »Der Herrgottschnitzer von Ammergau«), spada tudi »Vaški apostol«, v izvirniku »Der Dorfapostel, Hochlandroman«. Ta »apostol« je grbasti hrust Peter Zidazilek, tajinstveno češkega rodu, nenadno rojen v cerkvi, eden izmed ponižanih in preganjanih, ki jih pisatelj v svojih spisih dosledno ščiti; v romanu nastopa kot apostol ljubezni doslovno — kakor on misli — po evangeliju, proti krutosti in praznoverju kmetov. B. R. je izvirnik »prireديل«, ne prevedel. Dejanje je prestavil nekako v Bohinj. Kraj Mitterwang je v naši knjigi Srednja vas, Enzdorf je Bela, Grünberg Zelenica, Waldhofer Roman je Gozdnikov Janez, Staudamer Hof je Jeznikova hiša, Hirschbichl je Češnjica (kakor bi ime bilo Kirschbichl?) itd. Denar je v dinarjih, tudi »kovač« se omenja. Prireditel se kaže tudi v tem, da je marsikaj skrajšanega, posebno tam, kjer se obširneje modruje; zlasti konec romana je kratko odsekan, v toliko upravičeno, ker je v izvirniku res nekam prisiljen. Umetno je, da je nekatere popevke nadomestil z našimi; n. pr. nekdanj priljubljeno »Fischerin du kleine — fahre nicht alleine« z »Deklica mila — kod si hodila?«; ali, da je s pivsko popevko »Mi se imamo radi — radi, radi, raaadi« posnel izvirno »Fein sein — beieinander bleibnnnn«, pri čemer naš »raaadi« takó — in laglje — potegne svoj »a« kakor »n« v »bleibnnnn«. Prevod oziroma prireditel v slovensčini še nismo, vsaj v pisavi ne; jezik s tem kajpada izgubi intimitno izvirnika, a naše narečje bi po vsej priliki imelo drugačen učinek, Župnikovo prenegljeno kletvico »Himmelkreuzteufl« je dobro podal s »Tristo zelenih hudičev«; ali »Ein Lackl Mensch« — »Saj je taka gora!«; ali »grob schimpfen« — »kolne kakor Čič«. Betstuhl pa ni spovednica, ampak klečalnik, Joppe ni ovratnik, in tako še to in ono — pa saj knjiga ni prevod.

Dr. J. T.

Dr. Branimir Gušić, Školj Jabuka. V tej razpravi, ponatisu iz »Prirode« (XXIX, 1939, št. 10), je naš sotrudnik, neumorni planinski potnik in prirodopisni veščak dr. Gušić s preglednim opisom in s 7 lastnimi fotografskimi posnetki nam predočil skoraj neznan prirodni biser, od dalmatinske obale dokaj oddaljeni skalnati otočič (»školj«) Jabuka, blizu Sv. Andreja. Otok tvori strm stožec iz eruptivnega kamna, od vseh strani skoraj nepristopen in domala brez vegetacije. Slika ga kaže, gledanega z bližajoče se ladje, kakor odsekan gornjo polovico Matterhorna; vtis je mogočen, dasi je »gora« visoka le 96 m. Ta otok in sorodni mu Brusnik obiskujejo le ribiči, in to od davnih časov (listina iz leta 1281. v Trogiru govori o nekem sporu), ter znanstveniki, ki so preiskavali posebno favno. Naš avtor je zbral in presodil vse podatke zlasti z geološkega stališča; odločno je zavrnil udomačeno domnevo o trajnem potapljanju dalmatinske obale.

Dr. J. T.

Obmejni promet. V »Priročniku za planince« je na straneh 54 in 56 objavljen postopek pri obmejnem prometu za planince. Nemška oblastva so v jeseni 1939 neoficielno že ukinila vse ugodnosti v prekoračenju jugoslovansko-nemške meje ter zahtevala redni list s pripadajočim vizumom. Zaradi teh ukrepov je bila jugoslovanska vlada primorana, da nastopa z enakimi merami; zato je do nadaljnjega planincem v planinah prepovedala prekoračenje jugoslovansko-nemške meje s samo člansko izkaznico SPD, overovljeno od pristojne politične oblasti. S 1. januarjem 1940 velja sledeče določilo: Planinec, ki hoče v planinah, torej ne na carinskih cestah, prekoračiti jugoslovansko-nemško mejo, mora imeti člansko izkaznico SPD vidirano od politične oblasti za tekoče leto in razen tega še pravilen potni list s pripadajočim vizumom nemškega konzulata. Za prekoračenje jugoslovansko-nemške meje v planinah je torej planincu potrebna overovljena članska izkaznica SPD in redni potni list z vizumom. Za gibanje naših planincev do jugoslovansko-nemške meje zadostuje članska izkaznica SPD, brez overitve politične oblasti.